

Fængselsstyrelsens aarbog 1902—1903.

Kristiania 1906.

I omtalen af fængselsstyrelsens aarbog i dette tidskrift for 1905 (s. 182 ff.) er det nævnt, at aarbogen er opstaaet ved at slaa sammen de tidligere beretninger om strafarbeidsanstalterne og distriktsfængslerne og ved at optage meddelelser om tvangsarbeidshusene. Samtidig hermed undergik imidlertid særlig planen for beretningen om landsfængslerne meget væsentlige ændringer.

Ved en den 30 juni 1902 udfærdiget ny norm for afgivelsen af de aarlige beretninger om disse fængsler blev nemlig de forskellige afsnit ordnet saaledes, at man nu faar en sammenhængende forvaltningsstatistik og derefter fangestatistiken. Tidligere var disse dele blandede sammen. Dernæst er arten og omfanget af de under hvert af disse hovedafsnit meddelte oplysninger væsentlig forskjellig fra tidligere beretningers tilsvarende opgaver. Samtidig med at en del overflødig stof er skåret bort, er nemlig under f. eks. »fangernes behandling og forhold i almindelighed» og under »sjælepleien og undervisningen» gjengivet adskillig mere af de indberetninger fra landsfængslernes direktion, præster m. fl., hvorpaa forvaltningsstatistiken er bygget. Aarbøgerne har derigjennem vundet meget i almen interesse. Særlig har dog fangestatistiken undergaaet betydelige forandringer, ikke mindst

fordi de gamle fangeruller i 1902 blev afløst af oplysende og hændige tællekort. Medens de tidligere strafanstaltsberetninger gav personaloplysninger saavel om de ved aarets begyndelse hensiddende som om de i aarets løb indkomne fanger, har man nu givet slip paa disse dobbeltopgaver og udelukkende samlet sig om de i aarets løb indkomne fanger og om tilbagefaldsstatistiken. Til gengæld er de herhenhørende opgaver blevet ganske anderledes indholdsrige end de gamle beretningers personalopgaver. Saaledes er — for at nævne nogle eksempler — opgaven over fangernes tidligere livsstilling nu bygget paa den samme inddeling, som benyttes i den officielle folketællingsstatistik. Betydningen heraf trænger visselig ingen nærmere paaavisning. Hjemstedet er meddelt for hver enkelt by, tidligere kun for byerne amtsvis. Spørgsmaalet om fangernes tidligere strafforseelser er gjort til gjenstand for en indgaaende undersøgelse. Man har derigjennem opnaaet at kunne meddele opgaver, som tør antages at være af væsentlig interesse. Særlig opmærksomhed bliver dog ofret fangernes tilbagefald. Begyndelsen til en saavidt mulig indgaaende og tidsmæssig undersøgelse af dette emne blev gjort med de i »Meddelelser om det norske fængselsvæsen i det 19de aarhundrede« indtagne opgaver om de i 1876—1895 indkomne fangers tilbagefald inden 31 marts 1901. Da saadanne opgaver maa spænde over et nok saa langt tidsrum og følgelig kræver et meget betydeligt arbejde, kan de alene meddeles med aars mellemrum. Til belysning af tilbagefaldet faar man da i mellemtiden stille sig den lettere opgave at undersøge de i et vist tidsrum løsladte fangers tilbagefald. Dette er ogsaa gjort i de hidtil udkomne aarbøger. Her er i en forbedret og udvidet form meddelt de tidligere beretningers opgaver om tilbagefaldet blandt de 3 aar tidligere løsladte. Særlig interesse knytter sig imidlertid til en nok saa detaljeret undersøgelse af de 10 aar tidligere løsladte fangers første tilbagefald.

Efter disse almindelige bemærkninger om aarbøgernes plan skal vi i korte træk pege paa, hvad der maatte være af særlig interesse i aarbogen for 1902—1903.

Akershus landsfængsel fik i omhandlede termin betydelig mere fangeplads. En militæretaten tilhørende bageri-bygning, der stødte umiddelbart op til fængslets kontorbygning, blev nemlig overladt til landsfængslet og indrettet til arbejdslokaler for 100 à 110 mand. Samtidig fik fængslets nordre bygning en tilbygning med 60 soveboxer og 10 celler. Arbejdet udførtes ved fangehjælp.

Ligesom i de foregaaende aar har ogsaa i 1902—1903 meddelelse til medfanger været den langt overveiende disciplinærforsøelse i bodsfængslet; opsætsighed, ulydighed og upassende opførsel mod opsynet den almindeligste i fællesanstalterne Akershus og Trondhjem. Deres forsøelser har været omtrent lige almindelige i landsfængslet for kvinder, der som bekjendt baade er cellefængsel og fællesfængsel. Som revselsar har i mandsfængslerne — taget under et — særlig været anvendt nedsættelse i klasse, indsættelse i strafcelle samt vand og brød, i kvindefængslet negtelse af beskæftigelse, indsættelse i strafcelle og haardt natteleie. Antallet af revsede personer i forhold til aarets samlede fangetal var ogsaa i 1902—1903 større i kvindefængslet end i mandsfængslerne. Forholdet var dog ikke saa ugunstigt for kvinderne som i 1901—1902. Medens nemlig procentforholdet i sidstnævnte termin var 9,0 M. og 17,5 Kv., udgjorde de tilsvarende tal i 1902—1903 11,3 M. og 12,7 Kv. Inden mandsanstalterne var i begge aar procentforholdet størst i bodsfængslet (henholdsvis 12,1 og 12,7). Ingen af kvindefangerne har i 1902—1903 været revset mere end en gang. Af mændene har derimod 22 fanger i bodsfængslet været revset fra 2 til 8 gange, 15 i Akershus fra 2 til 7 gange, og 1 fange i Trondhjem 2 gange.

I forbindelse med oplysningerne om fangernes forhold giver aarbogen opgave over, hvor mange fanger, som i beretningsaaret havde afsonet $\frac{2}{3}$ af den idømte straffetid, dog mindst

6 maaneder, blev besluttet ikke løsladt paa prøve. Antallet heraf var i 1901—1902 32 M. og 17 Kv., i 1902—1903 derimod 102 M. og 24 Kv. Aarsagen til denne betydelige ændring fremgaar af følgende tal:

Grunden til at fangerne ikke blev løsladt paa prøve:	Antal fanger	
	1901—1902	1903—1904
Fangens ønske om at blive i fængslet til endt straffetid	8 M. 1 Kv.	12 M. 1 Kv.
Vanskelighed ved at skaffe fangerne arbeide	5 — » —	13 — » —
Overveiende sandsynlighed for, at fangerne paa fri fod ikke vilde ernære sig paa redelig vis . . .	11 — 13 —	14 — 19 —
Daarligt forhold i fængslet	6 — 3 —	15 — 4 —
Fanger, som tidligere havde været løsladt paa prøve uden at bestaa prøven	2 — » —	47 — » —
Andre grunde	» — » —	1 — » —
	32 — 17	102 — 24 —

Det vil heraf ses, at den meget væsentlige forøgelse i antallet af fanger, som ikke er løsladt paa prøve, i nogen grad skyldes en stærkere tilbøielighed til ikke at prøve tidligere uprøvede fanger, som det er vanskeligt at skaffe arbeide, eller som har vist daarligt forhold i fængslet, men fremfor alt den omstændighed, at fanger som allerede en gang er faldt igjennem, kun under særlige forhold vil blive prøvet paany. Det bør kanske tilføies, at der af ovenstaaende tal ikke kan drages nogen slutning m. h. t. gavnligheden af løsladelsen paa prøve.

Arbeidsvirksomheden har været drevet i væsentlig samme spor som tidligere. Som følge af det ovennævnte byggearbeide paa Akershus har dog det samlede antal af fanger, der har været sysselsat med murarbeide og udearbeide, været større i 1902—1903 end i det foregaaende aar (18 mod 9).

Arbeidspenge har været tilstaaet 829 mænd og 86 kvinder (1901—02: 836 M. og 86 Kv.). Det beløb, som hver af disse fanger har oppebaaret ses af følgende tabel:

	1900—01	1901—02	1902—03
Bodsfængslet	kr. 5,86	kr. 5,17	kr. 6,09
Akerhus landsfængsel	- 11,00	- 10,52	- 11,14
Trondhjems —	- 13,11	- 11,20	- 12,18
Landsfængslet f. kv.	- 9,31	- 6,72	- 8,49

Af de i aarets løb udgaaede fanger tilkom 80,8 % af mændene og 73,7 % af kvinderne arbeidspenge. I 1901—02 var de tilsvarende tal 80,7 % M. og 71,2 % Kv.

Det største antal havde under 10 kroner i behold ved løsladelsen, nemlig i 1902—03 56 % mænd og 49 % kvinder og i 1901—02 henholdsvis 59 % og 54 %. Et beløb af over 100 kroner havde i 1902—03 2 og i det foregaaende aar 10 mandsfanger. I 1902—03 anvendte 63 mænd og 4 kvinder tilsammen henholdsvis kr. 476 og kr. 25 af arbeidspengene til hjælp for slægtninge m. v.

Under afsnittet om sjælepleien og undervisningen gjen gives en udtalelse om fangerne af præsten ved Trondhjems landsfængsel. Saalænge man ikke bortrydder de væsentligste aarsager til forbrydelser — drik og lediggang — bliver det disse ulykkelige menneskers lod at gaa ud og ind i strafanstalterne. »Løsladelse paa prøve indeholder ganske vist et moment«, fortsætter han, »hvorved viljekraften skulde styrkes til at undgaa forbrydelsen; men naar denne i og for sig gode reform har vist et saa lidet tilfredsstillende resultat, ligger det utvivlsomt deri, at den trænger sine supplement, saaledes paa den ene side et kraftigt arbeide for løsladte fangers afholdenhed og paa den anden side en effektiv modarbeidelse af løsgjænger«. I tilknytning hertil antydes en plan om samarbeide mellem fængselsskaberne og afholdsforeningerne. Dette er en tanke, som visselig burde tages op til nærmere overveielse. Kunde der findes en praktisk form for et saadant arbeide, vilde

det utvivlsomt kunne hindre mange tilbagefald. Modarbejdelsen af løsgjængeriet vil forhaabentlig kunne begynde for alvor om ikke saa lang tid, idet løsgjængerloven tænkes at kunne sættes i kraft fra 1. april 1907. De her berørte midler i kampen mod forbrydelsen staar ikke i nogen direkte forbindelse med løsladelsen paa prøve. De er alle tre sideordnede og indbyrdes uafhængige led i arbeidet mod det samme maal. Da løsladelsen paa prøve for omtrent seks aar siden blev sat ud i livet, var man selvfølgelig opmærksom paa, at der ogsaa fandtes andre hidtil uprøvede midler, der vilde virke i samme retning. Løsgjængerloven var jo dengang allerede vedtaget. Men naar institutet alligevel bragtes i anvendelse, var det naturligvis, fordi det antoges at have en selvstændig plads i rækken af midlerne til forbrydelsens bekjæmpelse. Hvorvidt løsladelsen paa prøve har hævdet denne plads, er et spørgsmaal, som endnu ikke har kunnet besvares. Tiden har ikke før været inde til en fyldestgørende undersøgelse af dette overmaade interessante, men samtidig meget vanskelige spørgsmaal. Det er nemlig ikke nok at vide, at mange af dem, som har været løsladt paa prøve, atter falder tilbage. Saalænge man ikke ogsaa kjender dem, som ikke falder tilbage, ved man i virkeligheden lidet om institutets virkninger. Til en paalidelig undersøgelse kræves, baade at man kan arbeide med et nogenlunde stort antal løsladte, og at der for samtliges vedkommende er gaaet mindst tre aar hen siden løsladelsen. Da materialet nu maa antages at være brugbart, idet man kan arbeide med alle de i 3-aaret 1901—03 løsladte, er sagen ogsaa taget op til undersøgelse i fængselsstyrelsen, det eneste sted, hvor paalidelige oplysninger kan søges. Saalænge resultatet af disse undersøgelser, der vil kræve sin tid, ikke foreligger, er det fortidligt at fælde nogen dom om virkningerne af løsladelsen paa prøve.

Landsfængslernes indtægter og udgifter i 1902—03 ses af følgende tabel, hvor de er stillet op ved siden af

de tilsvarende tal for de danske strafanstalter i samme finansaar:

	Danmark:	Norge:
Udgifter	522,945	721,721 *)
Indtægter	91,565	344,550
Statstilskud	431,380	377,171
Middeltal af fanger	828	708
Gjennemsnitsudgift pr. fange ca. kr.	632	ca. kr. 753
Heraf dækket ved statstilskud ca. kr.	521	ca. kr. 532
	(82,1 %) (82,1 %)	(70,7 %) (70,7 %)

Det vil heraf ses, at hver fange har kostet 121 kroner mere i Norge end i Danmark. Naar statens tilskud alligevel blot er 11 kroner mere i det første end i det andet af de to lande, skyldes dette et betydeligt bedre udbytte af arbejdsdriften i de norske end i de danske fængsler. Forholdet fremgaar af følgende opgave, der tydelig afspejler forskjellen mellem arbejdsystemerne i de to landes fængsler og samtidig forklarer, hvorfor ovenstaaende tabel — rent absolut set — viser saa overordentlig større baade merudgift og merindtægt i Norge end i Danmark:

	Danmark:	Norge:
Arbejdsdriftens Bruttoindtægter kr.	83,827,76	kr. 331,875,53
Udgifter -	10,515,00	- 188,112,76
Overskud, ialt -	73,312,67	- 143,762,77
— pr. fange -	88,51	- 202,93

Det skulde have været ganske interessant at fortsætte denne sammenligning. De foreliggende opgaver er imidlertid ikke saa specificeret, at jeg tør indlade mig paa at afgjøre, i hvor stor udstrækning de to regnskabers konti dækker hinanden. For følgende posters vedkommende maa det dog antages forsvarligt at anstille en sammenligning.

*) Heri er ikke medregnet de ekstraordinære udgifter til byggearbejder ved Akerhus, der kostede ca. kr. 20,850.

der viser aarets gennemsnitsudgift pr. fange. Danmarks nedenstaaende udgifter til forpleining, beklædning, opvarming og belysning findes i statistikens tabel 10 »finansielle oplysninger« samlet under posten »fangeunderhold«, men er her bygget paa de oplysninger, som findes meddelt under hver enkelt af de tre strafanstalter.

	Danmark:	Norge:
Lønninger	kr. 303,91	kr. 379,95
Fangernes forpleining	- 130,09	- 127,96
Fangernes beklædning	- 16,97	- 29,67
Opvarming	- 20,26	- 38,91
Belysning	- 31,90	- 31,77

En gennemgaaelse af aarbogens opgaver vedkommende de i landsfængslerne indsatte fanger vilde føre for vidt. Det faar være nok særlig at henlede opmærksomheden paa de saavel i aarbogen for 1901—02 som for 1902—03 indtagne 6 tabeller vedkommende fangernes tidligere strafældelse og paa de 3 tilbagefaldsopgaver. Af de sidste maa det dog være tilladt at anføre nogle tal, som belyses ved tilsvarende opgaver i den danske strafanstaltberetning 1902—03:

	Danmark:		Norge:	
	Md.	Kv.	Md.	Kv.
Løsladt 1892 ($\frac{1}{4}$ 91— $\frac{31}{3}$ 92), ialt . . .	464	110	292	71,
Heraf faldt tilbage inden udgangen af				
de følgende 10 aar: antal	192	30	115	15
procent	41,3	27,3	39,4	21,1
Efter 1ste strafarbejdsstraf løslodes . . .	301	77	172	58
Heraf faldt tilbage inden ovennævnte				
tid: antal	101	14	42	10
procent	33,5	18,2	24,4	17,2

Efter afsnittet om landsfængslerne 1902—03 følger »distriktsfængslerne 1902« Denne forskjel m. h. t. det tidsrum, som de to beretninger omfatter, hænger sammen med distriktsfængslernes karakter af kommunale insti-

tutioner. Som bekjendt er disse fængslers forvaltning fra 1. april 1904 overtaget af staten. Hø af følger, at ogsaa beretningerne om disse fængsler fra 1904—05 af vil følge statens budgetterminer.

Ved begyndelsen af 1902 sad der i distriktsfængslerne af straffanger 146 Md. og 15 Kv., af andre fanger 189 Md. og 15 Kv., tilsammen 335 Md. og 30 Kv. Ved aarets udgang var disse tal sunket til ialt 260 Md. og 28 Kv.

Fængslingstidens gennemsnitlige længde udgjorde for følgende fanger: Straffanger, som udholdt idømt straf, for vand- og brødfanger 10,6 dage, for fanger paa sædvanlig fangekost 30,9 dage. Egentlige varetægtsfanger: 18,4 dage.

Med hensyn til tvangsarbeidshusene er der i de meddelte tabeller gjort det bedst mulige ud af det forhaandenværende, lidet tilfredsstillende materiale. Før ikraftsættelsen af løsgjængerloven og af fængselslovens bestemmelser om tvangsarbeidshusene vil der ikke blive god skik paa tvangsarbeidsstatistiken, idet fængselsstyrelsen ikke før den tid faar nogen myndighed over disse anstalter. Som ovenfor antydet vil aaret 1907 forhaabentlig danne et vendepunkt i saa henseende.

Hartvig Nissen.